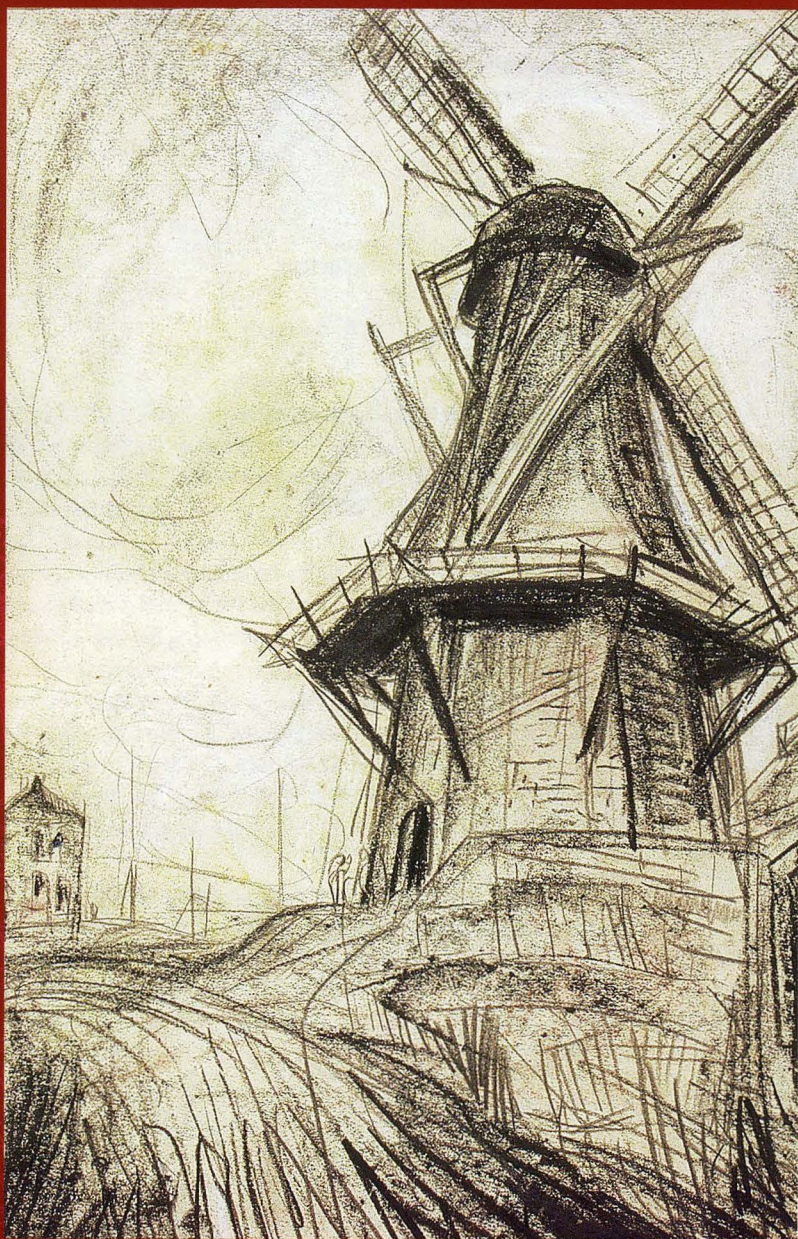

de Zelfzwichter

2007 / 1

**De eerste molens in Groningen
2007: Jaar van de molens
Moleneigenaren in soorten en maten**

de Zelfzwichter

Jaargang 11, no. 1
maart 2007
ISSN 1386-4920
Losse nummers: 4 euro plus porto.

REDACTIE

Lopende Diep 8
9712 NW Groningen
(050) 312 16 94
redactie@museumhuisgroningen.nl

R. Broekhuis, J.C. van Driel,
G. Geertsema-ten Broek, H.A. Hachmer,
T. Pol

De redactie behoudt zich het recht voor
ingezonden artikelen in te korten en/of
aan te passen. Overname van artikelen is
eerst na overleg met de uitgever
toegestaan.

GRAFISCHE VORMGEVING

Dineke Buist BNO
DRUKWERK Tienkamp en Verhey
OPLAGE 600 exemplaren
SLUITINGSDATUM kopij 2007/2
14 mei 2007

De Zelfzwichter is het kwartaalblad van de
Stichting Het Groninger Molenhuis.
Het blad verschijnt in de maanden maart,
juni, oktober en december.
Donateurs van de Stichting Het Groninger
Molenhuis ontvangen het blad
automatisch.

OPGAVE ALS DONATEUR

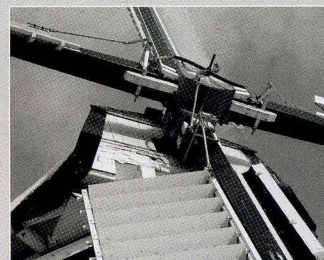
voor minimaal 16 euro per jaar
Stichting Het Groninger Molenhuis
Lopende Diep 8
9712 NW Groningen
(050) 312 16 94
molens@museumhuisgroningen.nl
www.groningermolens.nl
Postbanknummer: 1219317

Het Groninger Molenhuis is van maandag
tot en met donderdag 's ochtends
geopend. Andere tijden op afspraak.

OMSLAG Gezicht op molen, Garnwerd
zwart krijt, potlood, gehoogd
© Stichting Johan Dijkstra,
opname Rudmer Nijman

- 3 Een jaar lang feest rond de Groninger molens
- 4 De eerste vermeldingen van molens
in de provincie Groningen
- 7 Nog steeds met de winden meewaaien
- 13 Verstild verleden (54)
- 14 Molenonderhoud
- 15 Ander molennieuws
- 18 Eigenaren in soorten en maten
- 23 Kattenkwaad
- 24 Gildenieuws
- 25 In memoriam
- 27 Agenda

DE DELLEN, NIEUW-SCHEEMDA
GRONINGER MOLENARCHIEF

Zelfzwichter

Een wieksysteem met kleppen die automatisch
openen en sluiten afhankelijk van de wisselende
windkracht. Eén van de verbeteringen ten
opzichte van de oudhollandse zeilwieken.

R. BROEKHUIS

Een jaar lang feest rond de Groninger Molens

Als molenvriend is het u vast niet ontgaan: 2007 is het jaar van de molens. Ook in Groningen doen vrijwillig molenaars, molengidsen en moleneigenaren er alles aan om de molens onder de aandacht te brengen. De molens in ons landschap lijken zo vanzelfsprekend aanwezig, dat je zou denken dat ze er altijd zijn geweest en altijd zullen blijven staan. Maar niets is minder waar. Nu de meeste molens hun directe economische nut hebben verloren als poldermolen, korenmolen, houtzaagmolen etc. moet op een andere manier voor hun onderhoud worden gezorgd. Gelukkig zijn veel vrijwilligers in en rond de molen in touw om deze belangrijke monumenten draaiend te houden. Dat kan op heel veel manieren en daarom geven we u in dit nummer van de Zelfzwichter een impressie van de verschillende molenorganisaties en eigenaren. Hoewel alle molens in de provincie de status van Rijksmonument hebben, zijn er ook molens die nog steeds voor productie worden ingezet. Ook hierover kunt u in de Zelfzwichter een uitgebreid artikel vinden.

De redactie heeft het Jaar van de Molens aangegrepen om een lang gekoesterde wens in vervulling te laten gaan: een nieuwe vormgeving van het blad die beter aansluit bij de wensen van deze tijd. Maar met de vernieuwde vormgeving is niet de vertrouwde inhoud verdwenen. Zo kunt u ook in deze nieuwe vormgegeven uitgave van de Zelfzwichter vertrouwde rubrieken terugvinden zoals Verstild Verleden, de Agenda, Gildenieuws en - voor een duidelijker onderscheid met Ander molennieuws - Molenonderhoud, als opvolger van Molennieuws. Met de verjonging van ons blad streven we ook naar een verjonging en verbreding van ons vriendenbestand. De Groninger Molens kunnen namelijk niet zonder de inzet en belangstelling van molenvrienden. Onze molenvrienden kunnen immers het belang van molens bij politici, fondsen en bedrijfsleven onder de aandacht brengen. Zij functioneren als onze ambassadeurs in de samenleving.

De verschillende Groninger molenorganisaties hebben daarom voor dit jaar een keur aan activiteiten opgezet om het publiek voor de molens te enthousiasmeren. Daar komen nog steeds nieuwe evenementen bij. In de Zelfzwichter zullen we u hierover informeren, maar ik raad u aan regelmatig de websites van het Groninger Molenhuis en het Jaar van de Molens te raadplegen. Dan zal blijken dat bij de Groninger Molens veel te beleven is.

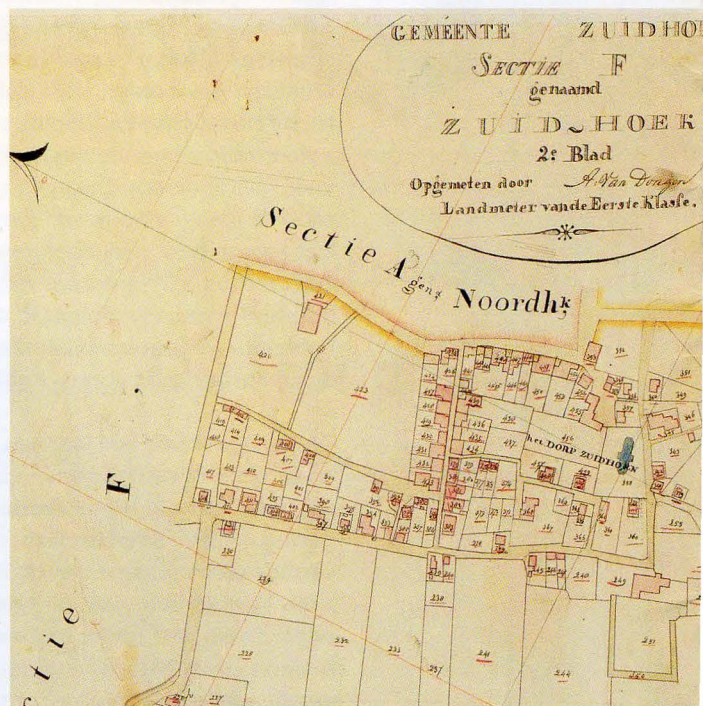
Het Jaar van de Molens refereert aan het feit dat 600 jaar geleden - in 1407 - de eerste poldermolen in Nederland werd gebouwd. Een mooie aanleiding om eens op onderzoek te gaan naar wanneer er voor het eerst een molen in de provincie Groningen werd gebouwd. Een bij uitstek geschikte plek om daarnaar te zoeken is in het Groninger Molenarchief te Veele, waar in meerdere bronnen naar de informatie kan worden gezocht.

TEKST B.D. POPPEN

De eerste vermeldingen van molens in de provincie Groningen

Veel gegevens over molens zijn terug te vinden op de fiches die de heer B. van der Veen Czn. samenstelde en waarvan het molenarchief, voor wat de provincie Groningen betreft, beschikt over de complete serie.¹ Onderzoek in deze bron leidt tot de standerdmolen van Zuidhorn, al blijft het exacte bouwjaar onbekend. Wel staat vermeld dat op een balk in deze molen de volgende jaartallen waren gesneden: 1406, 1492, 1500, 1532, 1555, 1571, 1602 en 1636. En hieruit mag worden afgeleid dat de bouw vóór 1406 plaatsvond. De molen van Zuidhorn was ingericht als korenmolen, maar was in 1817 tevens een barkmolen. De oude standerdmolen is nooit vervangen door een achtkant. In 1910 werd de molen dusdanig door rukwinden beschadigd, dat hij een gevaar voor de omliggende huizen vormde "en vermoedelijk spoedig gesloopt zal moeten worden", zo vermeldt een kranten-bericht uit 1910. De afbraak gebeurde inderdaad nog datzelfde jaar. De molenberg werd vervolgens afgegraven. Ook de nog bij de molen staande sarrieshut werd uiteindelijk afgebroken. Van de molen bestaat een ingekleurde ansichtkaart, die bij dit artikel is afgedrukt.

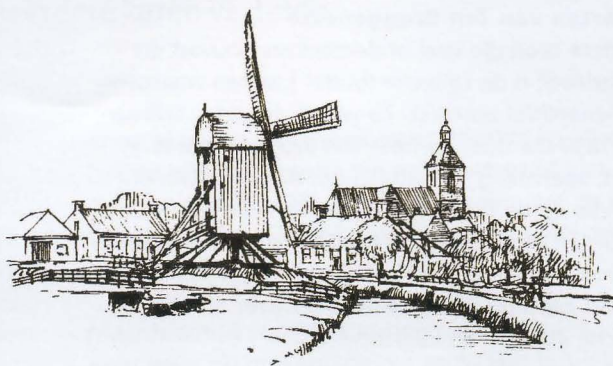
De molen is echter ook te zien op de eerste kadastrale kaart van Zuidhorn, die in 1820 is getekend. Hierop is te zien dat de molen aan de rand van het dorp staat en het nummer 390 heeft gekregen. In de bijbehorende Oorspronkelijke Aanwijzende Tafel (een lijst van eigenaren) wordt onder dit nummer Freerk Steenhuizen vermeld, met als beroep bakker. In de Staat van korenmolens van 1825 staat Freerk J. Steenhuis vermeld (een schrijffout in één van de beide registers?), hij heeft het alleenrecht op het

DE MINUUTPLAN VAN HET DORP ZUIDHORN; DE MOLEN IS HET CIRKELTJE 390 OP HET SNIJPUNT VAN EEN VERTICALE LIJN DOOR DE HOOFDLETTER A (SECTIE A) EN EEN HORIZONTALE LIJN DOOR DE HOOFDLETTER F (CTIE F) - HET NOORDEN IS LINKSBOVEN
BRON: WWW.DEWOONOMGEVING.NL

malen van de 'belaste granen' in de gehele gemeente Zuidhorn.

Wie nu op zoek gaat naar sporen van deze eerst vermelde molen vindt alleen nog de Molenstraat en het Sarriespad.

^ MIDDELSTUM. PENTEKENING VAN H. TOL
NAAR EEN SCHILDERIJ VAN H.J. REITZEMA (1843-1911)

< STANDERDMOLEN VAN ZUIDHORN
ANSICHTKAART COLLECTIE GRONINGER MOLENARCHIEF

Bronnen

Krantenberichten, knipsels en advertenties vormen eveneens een belangrijke bron van informatie voor onderzoekers en het Groninger molenarchief kan ook daarvan vele beschikbaar stellen.

De grootste bron van informatie is zondermeer de verzameling van duizenden (oude) foto's en ansichtkaarten van met name Groninger molens, die inmiddels alle zijn gedigitaliseerd. Van de oude standerdmolen van Zuidhorn beschikt het archief over een aantal prachtige opnamen, waarvan de bij dit artikel geplaatste een goed voorbeeld is.

Het molenarchief beschikt over een extra bron van onderzoek: een uitgebreide bibliotheek met een grote collectie molenboeken.

Groninger Volksalmanak

Niet alle boeken gaan echter over molens, maar vaak wel over de boeiende geschiedenis van het Groninger land en de Groninger cultuur.

Veel daarover is geschreven in de jaarlijks uitkomende reeks Groninger Volksalmanak, waarin bijvoorbeeld in de uitgave van het jaar 1842 is te lezen over de wateradmolen van het klooster Ter Apel. Ook in andere delen van deze almanak (o.a. 1903) is over zowel het klooster als over de molen een en ander te lezen.

Ook hier gaat het om een vroege vermelding, want deze dubbele molen (koren- en oliemolen) was gebouwd in 1466 in Bentheimer bloksteen. In de bibliotheek van het molenarchief bevindt zich ook het deel "Het klooster Ter Apel" van de reeks "Westerwolders

en hun woningbezit van 1568 tot 1829".² Hierin is over de molen te Ter Apel o.a. te lezen wie de eigenaars waren en wat ze aan pacht betaalden. In 1825 verkrijgt Nanne Hansens Mulder vergunning om zijn waterkorenmolen zodanig te veranderen dat deze tevens met een paard kan worden gedreven. Lang duurde dit niet, want reeds in 1830 werd de molen afgebroken.

Middelstum

De derde vermelding van een molen uit de 15e eeuw is de standerdmolen van Middelstum, gebouwd in 1489. De bijgaande afbeelding toont de molen staande aan de oostzijde van het Boterdiep. Het jaartal 1489 weten we omdat toen Onne van Ewsum overleed en tot zijn nalatenschap behoorde de molen te Middelstum. In de verkoopakte van de borg, in 1856, wordt de molen niet genoemd. Op de fiche van B. van der Veen Czn. wordt vermeld dat de molen in 1855 is afgebroken met als toevoeging "in één keer omgegooid".³ Een belangrijke datum in de Groninger molengeschiedenis is het jaartal 1628, toen de provinciale overheid overging tot een drastische molensanering. Van de toen aanwezige 110 korenmolens moesten er 36 verdwijnen en van zowel de molens die mochten blijven staan, als de molens die moesten worden afgebroken, zijn lijsten opgesteld. Hierdoor is het mogelijk de (verdwenen) molens te traceren waarover (nog) geen gegevens beschikbaar zijn. In mijn boek worden deze lijsten volledig vermeld.⁴

Voor het onderzoek naar de vele poldermolens die in de 19e eeuw in de provincie Groningen zijn gebouwd, is het boek (met de bijbehorende 19 kaarten) van de toenmalige Commissaris der Koningin in de Provincie Groningen Mr. C.C. Geertsema van zeer groot nut.⁵

Stafkaarten van Ten Bruggencate

Een andere bron die veel onderzoekers houvast en steun verleent is de collectie (oude) kaarten waarover het molenarchief beschikt. Zo wordt de serie stafkaarten uit 1890 die door de heer Ten Bruggencate is bewerkt, veelvuldig geraadpleegd. Alle (verdwenen) molens die op de fiches van de heer B. van der Veen Czn. worden vermeld, staan op de kaarten met symbolen ingetekend. Deze kaarten zijn alle gedigitaliseerd. Daarnaast beschikt het molenarchief over diverse historische atlanten en kaartboeken.

Het Groninger Molenarchief

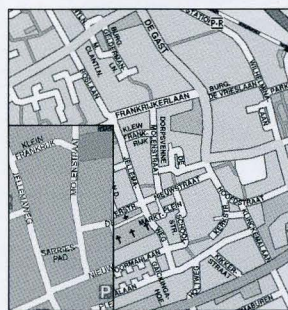
Een gestaag toenemende bron, vormt de verzameling koopakten en bestekken, veelal aangedragen door particulieren. Hierin staan vaak essentiële gegevens over zowel de molen, als de eigenaar, c.q. molenaar. Ook voor onderzoekers naar genealogische gegevens zijn dit interessante documenten. Het Groninger Molenarchief is alleen geopend op dinsdag van 9:30 tot 16:00 uur. Het is raadzaam tevoren een afspraak te maken (molenarchief@hetnet.nl, 0599 31218). De locatie is in de werkplaats van het waterschap Hunze en Aa's, Wedderstraat 39 te Veele.

MARKERING VAN EEN MOLENLOCATIE
DOOR TEN BRUGGENCE

REDACTIE

In de Database van Verdwenen Molens in Nederland (<http://www.molendatabase.org>) is de molen van Zuidhorn te vinden via het registratienummer 1183 als trefwoord op de openingspagina.

Met wat zoeken kunt u het huidige stratenpatroon bij benadering terugvinden op de minuutplan van het dorp Zuidhorn in het artikel van B. Poppen. Let voor de noordzuid-richting van de Molenstraat op de noordpijl in de linker kaartrand.

Noten

- 1 De standaardmolen van Zuidhorn is door B. van der Veen Czn. op fiche nummer 1043.01 vermeld.
- 2 C. J. Wegman *Westerwolders en hun woningbezit van 1568 tot 1829*. Het klooster Ter Apel. Uitgave 2005. De molen wordt tevens vermeld op fiche nummer 2277.01.
- 3 De molen wordt vermeld op fiche nummer 403.01.
- 4 B. D. Poppen *De belasting op het gemaal in Stad en Ommelanden 1594-1856*. Uithuizen, 2004.
- 5 Mr. C. C. Geertsema *De Zeeweringen waterschappen en polders in de Provincie Groningen*. Groningen, 1898 en 1910.

Er is ooit een verschil bedacht tussen draaien met molens door vrijwilligers en economisch bedrijf, als broodwinning. In dit artikel gaat het over molens die niet alleen voor de prins (onbelast) draaien.

Nog steeds met de winden meewaaien

DE WITTE MOLEN

Het is een molen die iedereen die wel eens over de A28 nabij Groningen rijdt, heeft gezien. De Witte Molen van Glimmen. Met momenteel als molenaar Piet van Tongeren. 'Het is echt liefdewerk.'

Na een fraaie tocht door het bos van Glimmen, slalomend om de fietsers en wandelaars heen, want het is een prachtige dag, bereik ik een hobbelige asfaltweg die naar de molen leidt. 'Het is inderdaad een beetje lastig bereikbaar voor auto's', geeft Piet, molenaar van de Witte Molen sinds 1997 maar al officieel molenaar sinds 1992, toe. 'Vanaf de snelweg moet je eerst Haren in om via Glimmen door het bos en vervolgens onder de snelweg door bij de molen uit te komen. De Witte Molen wordt dan ook het meest bezocht door wandelaars en fietsers. Het is volgens mij trouwens een van de meest gekiekte molens van de provincie Groningen. Ik zie heel vaak mensen met een fototoestel rond de molen lopen.'

De Witte Molen is een poldermolen, of watermolen. 'Niet zoals ze in Limburg bedoelen,' verklaart Piet. 'Daar hebben ze het over een watermolen als het een molen betreft die draait op water. Maar deze sluist juist water weg van de polder naar het Noord-Willemskanaal.'

Na een restauratie in 2003 heeft De Witte Molen haar werkzame functie weer helemaal terug gekregen. Een en ander gebeurde in het kader van het project Herstel Benedenloop Drentsche Aa, waarbij het de bedoeling is een deel van het oorspronkelijke afwateringssysteem op een verantwoorde wijze terug te krijgen. 'Toen hebben we gezegd: dan ook De Witte Molen restaureren.' En dat is gebeurd. De bovenkruier van bouwjaar 1892 is voorzien van nieuwe roeden en fokwieken en aangetast hout in de kap en het metselwerk van de vijzelbak werd hersteld. De betonnen kruiring maakte plaats voor twaalf kruipalen.

DE WITTE MOLEN - GLIMMEN

Aan de oostkant van het Noord Willemskanaal, zo'n anderhalve kilometer ten zuidwesten van Glimmen, staat aan de Oosterbroekweg een bijzonder achtkant poldermolentje. Het was molenmaker P. Medendorp uit Zuidlaren die deze witte houten achtkant op veldmuren in 1892 bouwde ten behoeve van de bemaling van de 453 hectare grote polder 'Glimmen'. In 1925 kreeg de molen zelfzwichting met stroomlijnneuzen op het wiekenkruis. Vanaf 1929 kon de vijzel ook aangedreven worden door een vijftien pk Bronsmotor als hulpkracht. Na een herstelbeurt in 1947 werd de molen negen jaar later opnieuw aangepakt in het kader van de toenmalige Wet B.W.O. (Bescherming Waterstaatswerken in Oorlogstijd), waarbij nieuwe, 18,3 meter lange roeden met stroomlijnneuzen werden gestoken. Bij de restauratie in 1971/72 werd een nieuw gemaaltje voor de molen geplaatst. Via een duiker heeft de molen als reserve-bemalingswerktuig ook aan de andere zijde van het kanaal een bemalingsgebied. In 2003 is de molen geheel gerestaureerd. Daarbij zijn onder andere de Van Busselneuzen vervangen door fokwieken.

Aanslingeren

Piet wijst naar de hekken om de molen. 'Die zijn als onderdeel van de restauratie ook geplaatst. Tegen vandalisme. Daar hebben we in het verleden nogal eens last van gehad. Jongeren kwamen hier om te zien wat er te doen viel. Ze hadden bijvoorbeeld een plaatje gezien van een molenaar die in de wieken klom. En dat willen ze dan nadoen. Maar dat kan bij deze molen niet; de bladen bestaan uit jaloezieën, die geen mensen kunnen dragen. Wie er op gaat staan, zakt er door. Dat is ook de reden waarom we de wieken niet in een rechte, maar een schuine stand zetten. Ze raken zo de grond niet en niemand kan er dan op klimmen. Ook hebben ze trouwens wel eens geprobeerd van onderaf de molen in te komen.'

Piet loopt naar binnen en wijst in het gat waar de raderen traag draaien. Als je goed kijkt, zie je water lopen. 'Wacht', zegt hij. 'Ik doe de sluisdeur wel even

open.' Hij trekt aan een ketting die door de vloer heen loopt en meteen begint het water te stromen. Handig zet hij vervolgens de aangetrokken ketting vast door er een schroevendraaier door te steken die voorkomt dat de ketting terugvalt en daarmee de deur weer sluit. Hij kijkt naar de traag draaiende paal.

'Windkracht vier is ideaal om de molen te laten draaien. Maar nu, met heel weinig wind, gebeurt er maar weinig.' En dan? Aan de wieken gaan hangen en ze een slinger geven? 'Inderdaad', zegt Piet. 'Dat doen we wel eens.'

Jeugd

Het oog valt op een geprint velletje aan de muur. Op de afbeelding staat naast De Witte Molen een boerderij afgebeeld. 'Die is in de jaren zeventig volledig uitgebrand,' vertelt Piet. 'De jeugd uit de buurt had alle ruiten van de leegstaande boerderij al ingegoooid en vroegen zich waarschijnlijk af of het gebouw ook kon branden. Dat kon. Doodzonde.'

De Witte Molen heeft eigenlijk vier functies: een landschapjesfunctie, een educatieve functie - 'In de zomer hebben we zo'n 240 leerlingen van het Maartens College op bezoek gehad, en twintig van het Zernike. Ze vroegen meteen of ze nog eens terug mochten komen' -, een maatschappelijke en een werkende. 'We

hebben de afgelopen week bijvoorbeeld twee middagen gedraaid.

Vandaag zijn we speciaal voor dit interview open gegaan. Mijn vrouw wilde ook graag mee.' Hij wijst naar een hokje in de molen, waar een hondje naast drementelt. 'Daar is het lekker warm.' Zo te zien wordt er ook meteen van de gelegenheid gebruik gemaakt om een klein probleempje op te lossen, want even later hangt tweede molenaar Henk Doornbos in één van de wieken om een jaloezieblad te vervangen. 'Het Waterschap wil altijd graag dat er een tweede molenaar is, voor het geval de eerste ziek wordt of om wat voor reden dan ook verhinderd is.'

Molentje?

Van een afstandje lijkt De Witte Molen maar een klein molentje, maar wee degene die dat zegt. 'Het werd een keer door een journalist van Dagblad van het Noorden geschreven: dat kleine witte molentje... Ik heb hem opgezocht en gevraagd dat nooit, maar dan ook nooit weer te schrijven. De Witte Molen is geen kleine molen. Ze heeft een wieklengte van 19,80 meter en heeft daarmee een standaardmaat. Weet je wat een kleine molen is? Een molentje tussen de tuin-kabouters.'

DE LEEUW

'Dit is alles behalve een kleine molen', denk ik als ik omhoog naar De Leeuw in Oldehove kijk. De Leeuw is duidelijk een korenmolen; de geur van graan hangt overal en op de eerste verdieping ligt een berg tarwe. Gerda Reitsema heeft mij even daarvoor naar binnen gelaten en we zitten op deze koude februaridag dichtbij een straalkacheltje. 'In de zomer is het hier heerlijk koel,' zegt ze. 'Maar dezelfde dikke muren die voor die koelte zorgen, maken nu dat het erg koud is.' Gerda is de dochter van Piet Reitsema, molenaar van pel- en korenmolen De Leeuw en de korenmolen Aeolus, die even verderop in het dorp staat. 'Ik heb de molens in huur', zegt Piet, die zojuist is binnen gekomen. 'Het zijn echter wel molens die al lang in de familie zijn. En daar zit de vierde generatie molenaar.' Hij wijst naar zijn dochter. Die knikt. 'Ik ben in opleiding voor molenaar. Twee jaar geleden begonnen. Aan het einde van dit jaar verwacht ik mijn toelatings-examen te doen.' 'En gaat zij in mijn voetspoeren op De Leeuw aan het werk,' vult Piet aan.

DE LEEUW - OLDEHOVE

Aan de Molenstraat 8 in het noordoosten van het dorp staat de tweede achtkante stellingmolen van Oldehove. In 1855 gaf H.J. Wolhuis opdracht aan molenmaker B. Ipema uit Niezijl om een met gepotdekselde planken beklede achtkant op een stenen onder- en tussenbouw te bouwen. Deze diende als vervanger van een uit 1789 daterende molen ten zuidwesten van de kerk. Het wiekenkruis met een vlucht van 21 meter is vanaf 1932 op de binnenroede voorzien van Dekker-wieken met zelfzwichting en neusremkleppen. De buitenroede heeft Ten Have-remkleppen en stroomlijnneuzen. Hiermee worden een koppel maalstenen en twee pelstenen op windkracht aangedreven. Van 1967 tot de restauratie van 1974/76, waarbij een nieuw wiekenkruis werd geplaatst, was de molen van U.J. Slump buiten gebruik. In 1972 kocht de gemeente Oldehove (nu

Zuidhorn) de molen, die in 1976 officieel werd heropend. Vanaf 1978 wordt er weer beroepsmatig gemalen en gepeld. De Leeuw is de enige molen in Nederland waar nog op professionele basis gerst wordt gepeld, voorname-lijk met een elektromotor.

Van knecht tot meesterknecht

'Mijn opa kreeg de Aeolus in 1919 in eigendom,' vertelt Piet. 'Hij was daarvoor al knecht in De Leeuw en groeide uit tot meesterknecht. Dat word je niet zomaar, dat vraagt tijd, kennis en kunde. In 1941 nam zijn zoon Johannes, mijn vader, de molen van hem over,' vervolgt hij. 'Samen met zijn broer. Een paar maanden later moesten ze echter onderduiken voor de Duitsers. Drie jaar heeft hij zo geleefd. Toen het grootste gevaar voorbij was, is hij terug gekeerd naar de molen. Hij maakte daar voornamelijk meel voor de boeren. Daarnaast was er een transportbedrijf aan verbonden. Eigenlijk heel logisch: wat je produceert moet immers bij de afnemers komen. Dat begon met paard en wagen, maar in de loop van de tijd werd die vervangen door een vrachtauto.'

'In 1989 heb ik de molen overgenomen van mijn vader. Hij was toen 65 en vond het welletjes. Hij heeft altijd gezegd dat hij op die leeftijd niet langer eigenaar van de molen wilde zijn. Maar hij wilde er wel op blijven werken. Dat heeft hij nog zeventien jaar kunnen doen, samen met mij. Hij kon zich geen betere oude dag voorstellen dan zo door te gaan na zijn pensioen. Van zijn beroep heeft hij uiteindelijk zijn hobby gemaakt. Hij heeft mij ooit gezegd dat hij niet kon leven zonder de molens.'

AEOLUS - OLDEHOVE

De oudste van de twee plaatselijke achtkante stellingmolens staat aan de Schipvaart 10 bij het einde van het 'Oldehoofsterdiep', in de zuidoosthoek van het dorp.

W.D. Wolters liet de molen in 1846 verrijzen als pelmolen. Beide pelstenen zijn 1920 verwijderd. De met houten horizontale delen beklede achtkant rust op een stenen onderbouw en tussenstuk en heeft een met hout beklede kap. Nadat de gemeente Oldehove (nu Zuidhorn) de molen in 1960 kocht van J. Reitsema werd een grondige restauratie uitgevoerd. In 1974 liep de molen stormschade op, maar in 1981 moest de molen als gevolg van een gedeeltelijke roedebreuk om veiligheidsredenen worden stilgezet. Beide roeden met zelfzwichting en een vlucht van 21 meter zijn toen vervangen. De molen is met twee koppels maalstenen weer op vrijwillige basis in bedrijf gesteld. In 2003 is een nieuw wiekenkruis geplaatst.

Onpraktisch

Piet heeft zelf zo'n negen jaar fulltime op de molen gewerkt. Als afnemers had hij voornamelijk bakkers en particulieren. 'Maar ik merkte dat bakkers grootschaliger gingen werken. Dat is het probleem: afzet houden en constante kwaliteit bieden. Bakkers kochten het liever van de groothandel, omdat dat eenvoudiger en goedkoper was. Het eerlijke werk wordt langzaam aan vervangen door industriële arbeid. De molenaar heeft als voordeel dat hij of zij het product kan maken waar de bakker om vraagt. Als die liever wat fijner of grover gemalen meel wil, dan passen wij dat aan. En eerlijk gezegd is een molen ook wat onpraktisch: het is hoog, er zijn veel trappen en het is er stoffig. Maar het is heerlijk om er te werken. En gelukkig zijn er nog steeds mensen die liever onze producten kopen.'

Broodbakmix

Dat is ook te zien aan het winkeltje dat je als bezoeker direct betreedt als je de molen binnenkomt. 'Dat is het werk van mijn dochter.' Gerda: 'We zagen dat er, vooral in de zomer, veel mensen bij de supermarkt schuin tegenover de molen stopten om wat te eten of te drinken te halen en dat vervolgens op een muurtje bij de molen gingen nuttigen. En we dachten: daar kunnen we op inspelen. Dus ben ik begonnen met een winkeltje en terrasje. Mensen kunnen bij ons iets warm of fris drinken of een ijsje kopen. En natuurlijk verkopen we ook meel, naast zaden en broodbakmixen. Deels verwerkt in de molen zelf, deels aangeleverd door een leverancier.'

Molenaars

Molenaarster? Molenaars? 'Noem me maar gewoon molenaar,' lacht Gerda. 'Ik heb geen idee wat de naam van een vrouwelijke molenaar is.' Zijn er dan niet zo veel vrouwen die dit werk doen? 'Oh, jawel hoor. Het is fysiek echter wel zwaar werk. Maar het is heerlijk om te doen. Ik ben opgegroeid in de molens. En ik vind het geweldig!'

Dan wordt het tijd om de molen eens bovenin te bezichtigen. Wiebelend op trapjes - 'Niet zeuren. Als

kleine kinderen het kunnen, kan jij het ook' - en glibberend over de graankorrels staan we eindelijk boven. En voor een onge oefend molenbeklimster is dat best hoog. Gerda wijst naar de molen die prominent in de zichtlijn staat. 'Dat is de Aeolus, vernoemd naar de Griekse god van de wind. Het is net zo'n molen als De Leeuw. In de afgelopen jaren is De Leeuw een beetje vergeten. Ze draaide af en toe wel, maar te weinig. We geven haar nu weer wat meer aandacht. Aandacht die verder uitgediept wordt zodra ik mijn diploma voor molenaar heb en ik hier ga draaien. Dat doe ik dan wel naast mijn werk bij het Leger des Heils, waar ik afdelingsmanager ben. Soms druk hoor: een baan, de molen en de opleiding tot molenaar.' Ze draait wat naar links. 'Jammer dat het mistig is. Bij helder weer kan je veel molens in de omgeving zien.' Ze wijst naar een paar plekken aan de horizon, waar alleen maar een witte waas te zien is. 'Daar staat bijvoorbeeld de Joeswert in Feerwerd.'

JOESWERT

Een half uur later zie ik die molen van dichtbij, als ik Rolf Wassens spreek over zijn molen. Met mij is een vrouw binnengekomen van Skal, om een controle uit te voeren. Ik knoop daarom eerst een gesprek aan met Jacob Gerkes, die in het winkel bezig is. 'Vrijwillig molenaar', staat er op zijn badge. Hij geeft mij een

gehandschoende hand. 'Het is hier zo koud, dat de aluminium schepjes pijn doen aan mijn handen,' verklaart hij de handschoenen van leer. 'Ik ben bezig de zakjes met meel te vullen. Maar met deze kou krijg ik behoorlijk last van mijn handen als ik die niet bescherm.' Hij wijst naar zijn handschoenen. 'Dat mag niet van stof zijn, maar van leer. Omdat ik met meel

bezig ben.'

'Ik krijg niets betaald voor dit werk, maar dat hoeft ook niet. Ik ben een echte molengek. Niet al mijn hele leven, maar toen mijn achttienjarige zoon mij eens meenam naar een molen heb ik de klap van de molen gekregen. Het is een cliché, maar vanaf dat moment was ik helemaal om.' Zo om zelfs, dat hij inmiddels van alle 1124 molens die er in Nederland staan een foto bezit. Daarnaast heeft Jacob zestig procent van de molens in België op de kiek en alles tussen Leer en Willemburg in Duitsland. 'Ik noem mijzelf Molenverzamelaar'. Hij overhandigt mij een kaartje met zijn naam en de zelf gegeven titel. 'Alles dat met molens te maken heeft, mag mijn kant op. Daar doe je mij een enorm plezier mee.'

JOESWERT - FEERWERD

Aan de zuidkant van het Oldehoofsterkanaal staat aan de Mentaweg 1 een nog in bedrijf zijnde achtkante stelling- en pelmolen. Op de plaats waar al vóór 1628 een standaardmolen stond, verrees de huidige molen in 1855 voor rekening van W.D. Faber uit Garnwerd. De met houten delen gedekt achtkant staat op een wit geverfde stenen onderbouw en wit houten tussenstuk. In 1955 werd een roede en een deel van de stelling afgerukt. Ook in 1967 liep de molen stormschade op. Nog hetzelfde jaar kocht de gemeente Ezinga de molen van G. Keizer. In 1974 werd de

molen overgedragen aan Molenstichting De Meeuw en Joeswert (nu Molenstichting Winsum). Van 1976 tot 1978 volgde een grondige restauratie, waarbij de molen net als voorheen een tweede koppel stenen op de maalzolder kreeg. Ook werden een nieuwe kap, stelling en wiekenkruis met een vlucht van 21,25 meter aangebracht. Op beide roeden zijn Van Bussel-stroomlijnwieken met zelf-zwichting en Bremer-neusremkleppen geplaatst om windkracht te leveren voor deze productiemolen met twee koppels maalstenen en twee pelstenen. In 1980 werd hoog geboomte geknot om de windbelemmering te beperken en een jaar later werden de kunststenen vervangen door een koppel blauwe maalstenen. De maalstoel onderin de molen wordt aangedreven door een elektromotor. Verder omvat de maalinrichting nog een haverpunter en een mengketel.

Molenkat

Terwijl hij verdergaat met het vullen van de zakjes, strijkt er een kat langs mijn benen. Jacob is net te laat met de waarschuwing, want terwijl ik het dier een aai over de kop wil geven haalt het uit en zet de nagels in mijn been. Met een schuldige zoef verdwijnt hij vervolgens tussen de meelzakken. Ik doe voorzichtig een stap weg van de tweede kat die op een meelbaal naar mij zit te kijken. Hij springt van de baal en wil duidelijk aangehaald worden. 'Die is heel lief', zegt Jacob. 'Het is onze molenkat.' Het diertje hobbelt een beetje en al snel zie ik de oorzaak: hij mist de rechterachterpoot. 'Dat gebeurde toen hij nog maar een kitten was. We zijn er mee naar de dierenarts gegaan om het een spuitje te geven, maar de dierenarts zei dat het beestje nog genoeg leven in zich had, en met een ontbrekende achterpoot kan hij zich best redden. En zowaar.'

Echt brood

Er is één naam prominent aanwezig in het winkeltje van de Joeswert: De Nieuwe Band. 'Daar leveren wij aan. Als korenmolen draaien we drie tot vier ton per week. Ook leveren we aan warme bakkers, waaronder Bakkerij De Terp in Groningen, aan de Meeuwerderweg. En natuurlijk houden wij een deel zelf voor de verkoop.' Trots laat hij de zakjes zien waar de naam van de molen op staat, samen met wat tekst en uitleg. 'Ik bak zelf ook altijd mijn eigen brood. Laatst was onze broodbakmachine kapot. Toen hebben we broodjes van de supermarkt gehaald. Maar dat is alleen maar lucht! Bah. Het vult absoluut niet. Er gaat niets boven zelfgebakken brood. Neem dat maar van mij aan!'

Spelt?

Het woord spelt heeft niks met spellen te maken. Jacob: 'In Pieterburen is men met een spelt-project bezig. Dat loopt al sinds 1997. De oude graansoort spelt is bezig met een revival: hij heeft een goede

meelkwaliteit en gunstige smaak-, voedings- en bak-eigenschappen (geschikt voor wie een glutenallergie heeft). Wij leveren de spelt voor het project. Ook hebben wij speltbier en speltjenever. Deze laatste producten worden trouwens alleen verkocht aan slijterijen en horecabedrijven.'

Volkoren

Rolf Wassens voegt zich bij ons met de dame van Skal, de keuringsinstantie die streng toezicht houdt op de biologische productie in Nederland. Hij zucht als hij mij een hand geeft. 'Regeltjes, regeltjes, regeltjes. Het is soms om dol van te worden. Vroeger was het toch veel makkelijker.' Molenaar was een tijd lang Rolfs officiële beroep, maar tegenwoordig heeft hij er een baan als docent bij. 'Je kan er gewoon niet meer van leven,' zegt hij. 'Vroeger hadden we een aantal grote afnemers, zoals Impuls in Pieterburen. Maar een jaar of acht geleden is die er mee opgehouden. Dat was best een klap voor de afzet van deze molen. Maar in die tijd kwam er gelukkig ook een revival op gang van het zelf brood bakken van volkorenmeel. En voor volkorenmeel is de molen perfect geschikt.' Hij kijkt naar Jacob en die knikt. Die bakt immers zelf ook zijn eigen volkorenbrood?

Regels in de laptop

'Het molenaarschap kent tegenwoordig veel praktische problemen. Kijk bijvoorbeeld naar het Eko-keurmerk. Dat mag je niet zomaar voeren.' De dame van Skal: 'Er zijn inderdaad veel regeltjes. Tot en met het afbeelden van het logo. Ze duikt weg achter haar laptop. Rolf: 'Het is niet alleen Skal, maar ook bijvoorbeeld stofafzuiging en de voorschriften van de Keuringsdienst van Waren. Allemaal heel kostbaar.'

Toekomst

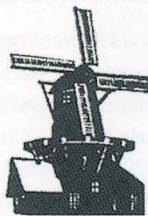
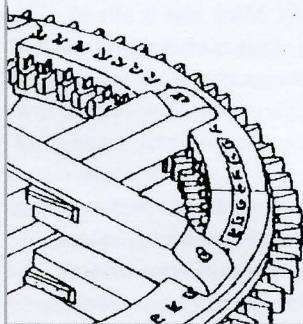
Jacob vertrouwt mij toe: 'Rolf heeft net een jubileum gehad: hij was vorig jaar augustus vijftienvijf jaar werkzaam op de Joeswert.' Rolf: 'Klopt. Daarvoor heb ik in veel plaatsen op molens gezeten, zoals in Peize en Schiedam. Mijn grootvader was molenaar en zo ben ik ook in dit beroep verzeild geraakt. Mijn vrouw is een geboren Groningse en op een gegeven moment wilde ze graag terug naar haar roots. En zo ben ik dus hier beland. Het is steeds een kwestie van aanpassen als molenaar. Tijden veranderen, regels veranderen. Maar ik vind het prachtig om met die winden mee te waaien.'

Molenmakersbedrijf
Molema
V.O.F.

Provincialeweg 4, 9677 TW Heiligerlee

telefoon (0597) 59 16 60
telefax (0597) 59 11 76
mobiel 06 53 22 48 91

FIRMA EKKELKAMP

De speciaalzaak voor: Volkorenmeel

*Hondensport, Vogelzaden,
Paardenvoeders, Vogels
Aquariumbenodigdheden,
Hengelsportartikelen
en alles voor Uw huisdieren*

Rijksstraatweg 135
☎ (050) 535 02 15
Haren (Gr)

Verstild Verleden (54)

BOLWERKSMOLEN NIEUWESCHANS

Nieuweschans is dankzij het bronnenbad weer booming. De laatste jaren is er veel opgeknapt in het ooit totaal ingedutte vestingplaatsje. Er valt nog veel te doen om het werkelijk toeristisch te maken. Nog steeds ontsieren enkele totaal vervallen panden het dorp, maar wie er zo rondwandelt kan niet ontkennen dat er al veel ten goede is gekeerd.

Ooit waren er in het dorp twee molens te vinden. Beide zijn door oorlogsgeweld verdwenen. De prachtige Bolwerksmolen ging op 22 april, in het zicht van de bevrijding, in vlammen op. Misschien is het een idee om deze molen met EDR geld weer op te bouwen? Direct over de grens staat nog een romp van een poldermolen. Het zou, om maar even een Duits woord te gebruiken, sowieso een landschappelijke verbetering zijn om ook deze poldermolen te herbouwen. De herbouw van beide molens zou mooi passen bij het voorplan de Westerwoldse A weer te laten meanderen.

Nieuweschans kende overigens al in 1629 een bolwerksmolen. Het was een uit Westerlee afkomstige standaardmolen. In de 18e eeuw, zo rond 1761, werd deze molen vervangen door een bovenkruier. De forse molen op de foto werd in 1887 gebouwd voor Eiko Tjammes Alberts. De molen was voorzien van zelfzichthouding op beide roeden. Door de komst van een elektromotor raakte windenergie begin jaren dertig in onbruik. In september 1935 werd de stelling wegens bouwvalligheid verwijderd. Tien jaar later maakte

oorlogsgeweld een einde aan deze imposante molen, die een uniek uitzicht bood over het vlakke Reiderland.

Meer informatie over de Bolwerksmolen is onder nummer 1148 te vinden in de database met verdwenen molens (<http://www.molendatabase.org>) en in het ansichtkaartenboekje Molens in Groningen op blz. 41.

Wie weet, misschien pakt iemand de dagdromen van schrijver dezes op en ziet men in herbouw een nieuwe toeristische attractie. Vanaf de stelling over het landschap turen en in restaurant 'De Bolwerksmolen' even wat eten.

Wordt vervolgd?

Redactie: In Verstild Verleden (53) stond een foutieve vermelding van de eigenaar van de afgedrukte foto. Ook die foto behoort tot de privé-collectie van H.A. Hachmer.

Deze rubriek gaat over timmeren, schilderen
en restaureren aan de Groninger molens

MOLENONDERHOUD

KOREN- EN PELMOLEN

DE JONGE HENDRIK (7), DEN ANDEL [5]

Na een lange gedwongen stilstand van de molen is nu aan molenmaker Dunning opdracht gegeven ook de buitenroede te vernieuwen. Door de enorme concurrentie uit China op de staalmarkt is het lastig aan de juiste staalplaten te komen! Het is nu toch gelukt en als alles verder normaal verloopt, zal de nieuwe roede op 5 mei worden gestoken. Om de molen daarna weer in bedrijf te kunnen stellen is uit de molen en de omringende hokken een grote verhuis-container onnodig materiaal geruimd.

KOREN- EN PELMOLEN

JOESWERT (35), FEERWERD [24]

Kort voor het ter perse gaan van dit nummer is door een ongelukje de bovenas met een klap uit de pensteen gesprongen. Hierbij is de zwichtstang verbogen. Voor de reparatie zijn meteen offertes aangevraagd en op korte termijn zal het werk gegund worden zodat Rolf Wassens zo spoedig mogelijk weer met wind kan malen.

POLDERMOLEN FRAEYLEMAMOLEN

(109), SLOCHTEREN [64]

Het wiekenkruis is in orde gemaakt door molenmaker Molema.

POLDERMOLEN DE GROOTE POLDER

(111), SLOCHTEREN [65]

Molenmaker Molema heeft enkele zwakke plekken (scheuren en gaatjes) in de roeden dichtgelast.

POLDERMOLEN DE RUITEN (113),

SLOCHTEREN [66]

De doorgezakte, reeds eerder aangelaste voeghouten zijn gericht. Op deze wijze heeft molenmaker Molema de windpeluw - en dus het gevlucht - in de juiste stand gebracht. Nu is het weer mogelijk De Ruiten naar de wind te kruien en de molen op een veilige manier te laten draaien.

KORENMOLEN MOLEN EDENS (132), WINSCHOTEN [78]

Als aannemer Blokzijl klaar is beneden in de molen, gaat molenmaker Molema het boven-tafelement vernieuwen en een nieuwe staart aanbrengen.

KORENMOLEN DE VRIENDSCHAP (134), WINSUM [79]

Terwijl de vrijwillige molenaar de zelfzwichting in de verf had gezet en enkele kleppen en de loop- en treklatten had vervangen moest hij constateren dat er nog veel meer kleppen vernieuwd zouden moeten worden. Omdat dit financieel niet haalbaar is, is een roede kaal gezet in verband met de veiligheid voor de omgeving.

De enorme onderhoudskosten van zelfzwichting zullen met de huidige financieringsmethodiek de Molenstichting Winsum binnen enkele jaren bankroet laten gaan. Als het zo blijft gaan, zit er niet anders op dan terug te schakelen naar het goedkoopste wieksysteem: Oudhollandse zeilroeden. Over deze drastische keuze is overleg gaan de met de Rijksdienst.

Een meer brute 'oplossing' is, de zelfzwichtingsgevluchten te laten verloederen en te hopen dat de omwonenden gaan klagen en ze vervolgens stevig aan de bel zullen trekken bij de subsidiërende overheden.

Het riet op de kap is danig vernield door vogels; het zal daarom snel moeten worden bijgestopt.

KORENMOLEN HUNSINGO, ONDERDENDAM

In de Grote of Nicolaaskerk te Monnickendam werd op 20 december 2006 bekend gemaakt dat voor de molen Hunsingo een bedrag van 342.225 euro is toegekend onder de noemer 'wegwerken van de restauratieachterstand'. Voor een toewijzing gold als voorwaarde dat de begroting een gegeven minimum moet overstijgen en dat de molen deel moet uitmaken van een beschermd dorpsgezicht.

De nummering tussen () verwijst naar het Groninger Molenboek (1981). Tussen [] staan de nummers als op de kaart in de brochure Molens in Groningen.

ANDER MOLENNIEUWS

DE EERSTE GEDIPLOMEERDE MOLENGIDS EN IN NEDERLAND

Een primeur, zo mag je de opleiding tot molengids in de provincie Groningen wel noemen.

Op initiatief van Het Groninger Molenhuis is in het afgelopen jaar deze cursus opgezet en vrijwel direct stonden er in Ten Boer vrijwilligers in de rij om er aan deel te nemen. In een achttal avonden werd aandacht besteed aan ondermeer de functie van de verschillende soorten molens, de molentechniek en natuurlijk aan het ontvangen, rondleiden en voorlichten van gasten. Met een examen werd de cursus afgesloten.

Op 9 november 2006 werden de diploma's uitgereikt in een passende omgeving, het Geweidehof in Garmerwolde, een biologische boerderij. Mevrouw Camara van der Spoel van het VSB-fonds, een belangrijke sponsor van de opleiding, had de eer om de certificaten aan een zestal gidsen uit te reiken.

Het geleerde kan vrijwel direct in de praktijk worden gebracht: de restauratie van de Widde Meuln is op een oor na gevuld. De officiële ingebruikname is voorzien voor mei 2007. De Widde Meuln heeft daarmee een te benijden positie: een gerestaureerde molen, een zestal gediplomeerde molengidsen en een viertal eveneens gediplomeerde molenars.

2007 JAAR VAN DE MOLENS

Het Jaar van de Molens is nu echt begonnen. Op 27 januari is het jaar feestelijk geopend door minister Maria van der Hoeven, tegelijk met de opening van de tentoonstelling 'Meesters en Molens, van Rembrandt tot Mondriaan' in het Noord-Brabants Museum in Den Bosch. De minister bracht nog een cadeautje mee: naast het geld voor de restauratieachterstand waar de molen Hunsingo van profiteert (zie de rubriek Molenonderhoud) heeft het kabinet dit najaar nog eens 140 miljoen beschikbaar

gesteld voor het verder inhalen achterstanden in het onderhoud van monumenten; hiervan is 15 miljoen euro voor molens gereserveerd. (Om weer bij de tijd te komen is nog eens tien miljoen uit andere bronnen noodzakelijk.)

Het Groninger Molenhuis coördineert de activiteiten in de provincie Groningen in het kader van het Jaar van de Molens 2007. Naast de min of meer reguliere gebeurtenissen, zoals het Groninger Molenweekend, activiteiten voor vrijwilligers en donateurs en open dagen van het Groninger Molenarchief, worden ook speciale activiteiten op touw gezet. Zo zijn er bij verschillende molens (Winschoten, Bellingwolde, Winsum) voorstellingen door Erik van Dort, die het spannende verhaal van de Meester van de Zwarte Molen vertelt (zie de achterpagina).

Een landelijke actie, in samenwerking met het Prins Bernhard Cultuurfonds, is Blazen voor de Molen. Op tweede pinksterdag (28 mei) zullen bij veel molens fanfares en harmonieorkesten spelen, met een speciaal voor deze dag gecomponeerd muziekstuk. Bij deze gelegenheid kan er voor de Anjeractie worden gecollecteerd, waarbij dan eenderde van de opbrengst voor de eigen molen behouden mag worden. Verder zijn er plannen om uitvoeringen van

de Klucht van de Molenaar van Bredero bij een aantal Groninger molens tot stand te brengen. Deze voorstelling door Toneelgroep De Kale belooft een groot festijn te worden. Door middel van een speciale Jaarvandemolens-nieuwsbrief, die per e-mail of per post wordt verstuurd, kunt u zich op de hoogte laten houden van activiteiten en plannen. Deze nieuwsbrief is ook te lezen op www.groningermolens.nl. Voor de meest recente informatie over de activiteiten kunt u ook terecht op de speciale website www.jaarvandemolens.nl

DE HOOP

MOET IN EEN GOEDE MOLENBIOTOOP!

Als het aan de Harense kunstenares Marion van Wijk-Kraus ligt, verdwijnt de molen uit het centrum van Haren. In een gesprek met Jan Geelhoed van het stichtingsbestuur zegt zij, dat de huidige plek van de molen helemaal verziekt is door foute bouw, die afbreuk doet aan het monument. 'De waarde van de grond in het centrum zou wel eens kunnen opwegen tegen de kosten van verplaatsing naar een plek, waar de molen veel beter tot zijn recht komt.' Marion denkt aan een plek langs de A28. Het stichtingsbestuur heeft de gedurfde gedachte serieus overwogen. De molen is ooit eerder verplaatst van het gehucht Hemmen naar de kom van Haren. Maar na toetsing bij de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM), de voormalige Rijksdienst voor de Monumentenzorg en bij de gemeente Haren, heeft het stichtingsbestuur besloten van het idee af te zien.

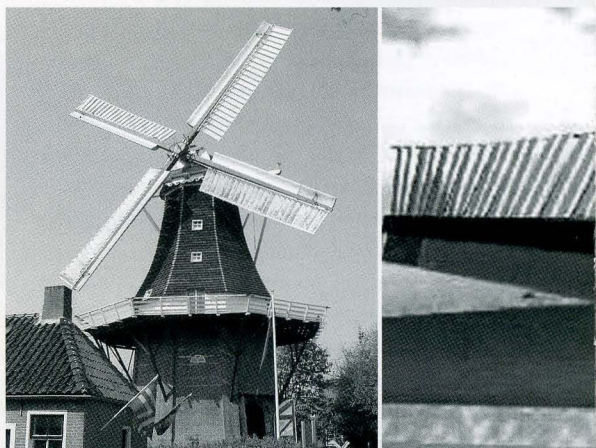
Het is beter dat de molen en de bijgebouwen voor het nageslacht in de kom van het dorp blijven, als authentiek symbool van het dorpsverleden. De directe omgeving van de molen moet op termijn dan wel ondergeschikt worden gemaakt aan dit symbool. De gemeente kan het geldende bestemmingsplan in de komende decennia richten op een goede molenbiotoop die wind en zicht uit alle richtingen op de molen toestaat en die bovendien de uitstraling van het monument bevestigt. De molen krijgt daarin een centrale maatschappelijke en cultuurhistorische functie. Dat is een logisch gevolg van handhaving in de dorpskern.

Als start van de restauratie is molenmaker Dunning begonnen met de vervanging van de molenstelling. Sinds de Open Monumentendag van 9 september 2006 hebben bevol-

king en bedrijfsleven ongeveer 19.000 euro bijeengebracht. De rest van de binnengehaalde gelden (130.000 euro) bestaat uit rijkssubsidies (88.000 euro) en bijdragen van ex-wethouder Hoekstra en van de gemeente Haren (ruim 23.000 euro). De eerste fase van herstel is weliswaar veiliggesteld, maar voor 2007 is nog eens 175.000 euro nodig voor fase 2 van de restauratie, de vervanging van kap en wieken. Meer nieuws op: www.harenuwmolen.nl

MOLENINFO GEMEENTE EEMSMOND

Op initiatief van Bob Poppen, vrijwillig molenaar op korenmolen De Liefde (Uithuizen) heeft de gemeente een informatieblad van 4 pagina's (gevouwen A3) gemaakt over de vijf molens in die gemeente. Het is een aanvulling op de informatiemap over Eemsmond. Het vouwblad zal ook beschikbaar zijn bij VVV's.

INVENTARISATIE MONUMENTENZORG GRONINGEN

Gedeputeerde Staten hebben als vervolg op de Cultuurnota 2005-2008 in een notitie gericht aan Provinciale Staten de resultaten samengevat van een inventarisatie van de staat van onderhoud c.q. de restauratiebehoefte van de monumenten in Groningen. In de cultuurnota is de ambitie verwoord in samenwerking met gemeenten en betrokken monumentenorganisatie een masterplan te ontwikkelen voor de restauratie en instandhouding van de Gebouwde collectie Groningen. De inventarisatie van de huidige 83 molens heeft opgeleverd dat over een zesjarige PIP-onderhoudsperiode per molen een tekort van 30.000 euro optreedt. Bovendien is er voor molens een geschatte

restauratieachterstand van 4 miljoen euro (alle monumenten samen: 63 miljoen euro).

KANTOOR IN MOLEN EDENS?

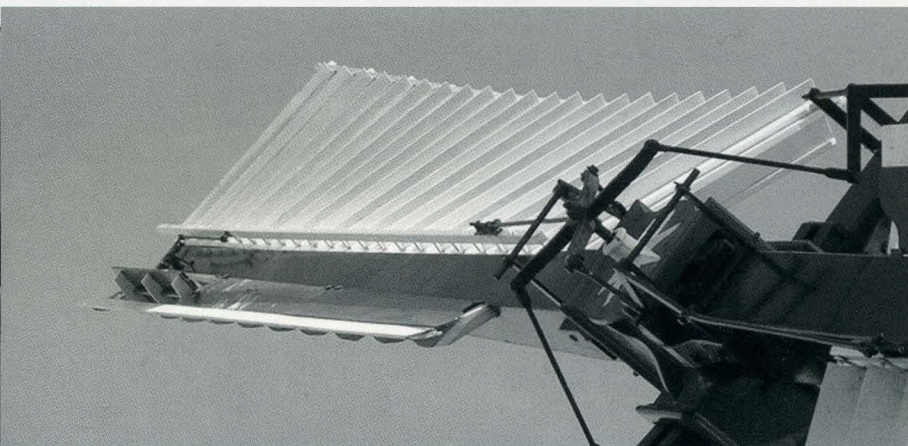
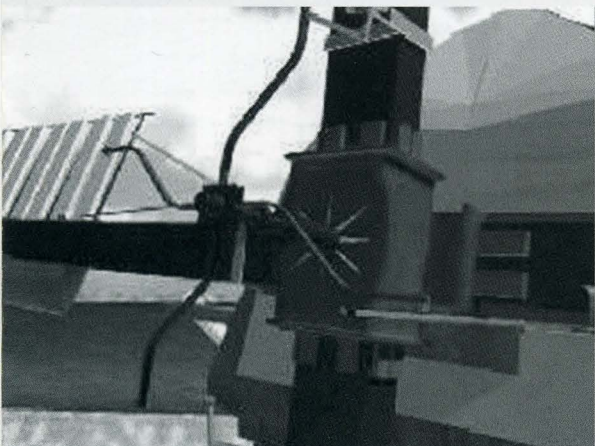
De onlangs opgehoogde molen in Winschoten krijgt in het nieuwe onderste deel van de romp misschien gedeeltelijk een afwijkende bestemming: een grensoverschrijdend onderwijsproject in het kader van de Eems Dollard Regio (het project krijgt ook een vestiging in het Duitse Zetel). Jongeren kunnen daarbij in de molen uit 1763 meer leren over de Nederlandse en Duitse cultuur. Bovendien krijgen ze les in zakendoen in het buitenland. In hoeverre een ander te combineren is met de status van Rijksmonument is nog niet uitgemaakt. Ook praktische zaken zoals een gedeeltelijke verwarming, de toegang voor molenbezoekers en het transport van graan en meel zijn nog niet opgelost - althans ons niet bekend (zie ook de rubriek Molenonderhoud).

zwichting! Tenslotte is de Hanzehogeschool niet voor niets in Groningen gevestigd! Het bleek inderdaad geen sinecure... Het Groninger Molenhuis heeft het plan natuurlijk van harte ondersteund en begeleid. De simulatie zal een plaats krijgen op de website van Het Groninger Molenhuis en die van het 'Jaar van de molens'. Hier alvast een sneak preview met een schermafbeelding van de 3D-simulatie (links) naast een foto van het echte werk (rechts).

V.L.N.R.:
MOLENINFO EEMSMOND:
DE LIEFDE (UITHUIZEN), B.D. POPPEN

3D-SIMULATIE POLDERMOLEN: THIJS VAN DER WAL,
SANTAL VAN DER VEEN, WOUTER VAN DEN BRINK,
PATRIQUE VAN DER NAALD, VINCENT MULDER.

DE (ECHTE) NOORDERMOLEN: ARJEN STRUIKSTRA

DE NOORDERMOLEN ALS GAME

In het kader van het 'Jaar van de Molens' leek het een vijftal studenten van de Hanzehogeschool in Groningen een leuk idee om een ruimtelijke simulatie van een molen te maken die via een website op een aansprekende bewegende manier het dynamische van een werkende molen toont. Sterker nog: ze wilden het publiek betrekken bij het in beweging brengen van een molen - al is het maar virtueel door het al klikkend simuleren van een aantal noodzakelijke klusjes handelingen. Hanzehogeschool-studenten eigen, legden ze de lat erg hoog bij het natuurgetrouw weergeven van een molen, met al haar bewegende delen. En dan ook nog niet zo maar een molen, maar een molen voorzien van de Groninger trots: zelf-

Nederland kent nog zo'n 1.200 molens, waarvan 84 in de provincie Groningen. En zo divers de molens zijn, zo divers zijn ook de eigenaren. Naast particuliere eigenaren, zijn er molenstichtingen, gemeenten, waterschappen en dergelijke die zorgen voor het welzijn van deze belangrijke monumenten.

T. POL

Moleneigenaren in soorten en maten

Vereniging De Hollandsche Molen

Eén van de oudste belangenbehartigers voor molens is de Vereniging De Hollandsche Molen. Opgericht in 1923, zet men zich al meer dan tachtig jaar in voor het behoud van Nederlandse molens.

De Vereniging kent twee belangrijke doelstellingen: belangenbehartiging bij overheden en politiek en adviseren van eigenaren, zoals over de molenbiotoop. Daarnaast zet het zich in voor draagvlakverbreding. De Hollandsche Molen kan als intermediair fungeren bij bijvoorbeeld fondsen (het is begunstigde van de Bank Giro Loterij) en is het een vraagbaak voor alle provinciale molenstichtingen. De Vereniging wordt gefinancierd uit de contributies van de 5.000 leden en ontvangt regelmatig schenkingen en legaten. Daarnaast draagt ook de Rijksoverheid een steentje bij met 125.000 euro jaarlijks voor diverse activiteiten en de molens van de vereniging.

De Vereniging kan adviseren op juridisch, fiscaal of financieel terrein. Directeur Leo Endedijk geeft een voorbeeld op welke manier de Vereniging zich in kan zetten voor (individuele) molens. Het lukte Molenstichting Westerkwartier niet voldoende geld te verzamelen voor de in slechte staat verkerende molen De Zwakkenburger in Grijpskerk. Mede dankzij de inspanningen van De Hollandsche Molen lukte dat uiteindelijk wel. Gezamenlijke inspanningen want de Vereniging wil altijd samen met de eigenaar optrekken.

De Vereniging is eigenaar van twaalf molens. Endedijk ziet dat niet als een bezwaar al wordt er wel nagedacht over de mogelijkheden dit bezit op termijn af te stoten. 'Molens bezitten is echter ook kennis en ervaring vergaren die je kunt inzetten voor andere molens'. De directeur beaamt dat molens laagdrempelig zijn voor het publiek, anders dan bijvoorbeeld kerken of kastelen. 'Daarin schuilt echter het gevaar dat molens als te vanzelfsprekend worden beschouwd. Maar in tegen-

stelling tot kerken of kastelen heeft bijna geen enkele molen economisch rendement. Dus is steun van buiten onontbeerlijk'.

De Hollandsche Molen vindt het jammer dat de Provincie Groningen de handen van molens heeft afgetrokken. 'Zorgelijk', vindt Endedijk. De directeur vindt het belangrijk dat molen(eigenaren) een vuist maken en meer in het offensief gaan. Hij ervaart de samenwerking het Groninger Molenhuis als positief. 'Vooral het zoeken van het Molenhuis naar verbreding van draagvlak zien wij als gunstig'.

Gemeente Zuidhorn

Van de vijftientig Groningse gemeenten, heeft bijna de helft (12) eigen molens. De gemeente Zuidhorn bezit vier korenmolens: De Leeuw en Aeolus in Oldehove, De Kievit in Grijpskerk en de Fortuin in Noordhorn. Jan Oomkes is sinds een jaar wethouder van de gemeente Zuidhorn en heeft in zijn portefeuille onder andere monumenten en dus ook de vier molens. 'Ik moest me wel eerst de typische molenwoorden eigen maken. Zo had ik bijvoorbeeld nog nooit van de korte spruit gehoord. Een paar keer per jaar organiseren wij een molenoverleg met onze molenaars. Het is een enthousiaste en gemotiveerde club vrijwilligers. De samenwerking is prima, wij gaan zelfs een keer per jaar uit eten met elkaar om ervaringen uit te wisselen'. In een cyclus van vier jaar krijgt iedere molen een grote onderhoudsbeurt. Dit jaar is de Kievit in Grijpskerk aan de beurt. In het kader van de BRIM heeft de gemeente in 2006 vier PIP's (periodiek instandhouding plan) opgesteld. Op basis hiervan is voor elke molen de maximale subsidie toegekend. Dit zijn overigens geringe bedragen; in het totaal gaat het om een bedrag van 15.000 euro per molen verdeeld over zes jaar. De vrijwillige molenaars kunnen echter ook een beroep doen op de gemeente als er een calamiteit dreigt. 'De gemeente springt dan bij. In 2006 klopte de molenaar van de Aeolus aan bij de gemeente omdat er dringend

NOORDHORN, GEMEENTE ZUIDHORN, FOTO: FRANS DRIESSENS

30.000 euro voor reparaties nodig was. En ofschoon die molen eigenlijk pas weer in 2010 aan de beurt was voor groot onderhoud, hebben wij toch voor dat geld gezorgd.

De gemeenteraad hecht aan het molenbezit en is tot nu toe altijd bereid geweest om geld te investeren in het onderhoud van de molens. Mede daardoor bevinden de vier gemeentelijke molens zich in een goede staat. 'Wij willen naast de nationale molendag dit jaar, in het kader van het Jaar van de molens, een extra molendag organiseren. Tijdens die molendag zal dan ook de Aeolus weer officieel in gebruik worden genomen'.

De gemeente wil in 2007 de jaarlijkse ontmoetingsochtend voor nieuwe inwoners bij een molen organiseren. Het toerisme in het Westerkwartier is nog in ontwikkeling maar molens kunnen hierbij een belangrijke rol spelen. 'Het Middag-Humsterland is een uniek gebied, het heeft geen ruilverkaveling gekend en is onlangs tot nationaal landschap uitgeroepen. Mogelijk wordt het zelfs opgenomen op de werelderfgoedlijst'. Er is onlangs een vergunning verstrekt voor De Leeuw in Oldehove, dat in het gebied ligt, om een koffie- en theeschenkerij te openen.

Het Groninger Molenhuis is bezig met de modernisering van de opleiding tot vrijwillig molenaar. Oomkes voelt daar veel voor. 'Het is een lastige opleiding. Volgens mij is het eenvoudiger je rijbewijs te halen dan je diploma voor molenaar'. De gemeente wil ook scholen betrekken bij de molens. 'Het is goed dat kinderen het belang van molens kennen'.

Stichting Het Groninger Landschap

Sinds 2007 is de Stichting Het Groninger Landschap eigenaar van vijf molens, die voorheen in eigendom waren van Stichting De Groninger Molen. Daarnaast bezit het ook molen De Zeldenrust in Westerwijtwerd. Bouwkundig medewerker Douwe van der Zee heeft de zorg voor de instandhouding van de molens.

Het Groninger Landschap werd opgericht in 1936. De Stichting heeft ongeveer 17.000 donateurs. Daarnaast halen zij inkomsten uit hun landerijen en kunnen zij een beroep doen op sponsors. Het Groninger Landschap houdt zich bezig met het behoud van de natuur

in de provincie. Er wordt onder andere waardevol natuurgebied aangekocht dat niet alleen door de Stichting wordt beheerd maar dat ook toegankelijk wordt gemaakt voor het publiek. 'De mensen moeten er ook van genieten', aldus Van der Zee, 'daarmee creëer je een breed draagvlak'. Diverse vrijwilligers-team verzorgen excursies en rondleidingen. De Stichting bezit niet alleen natuurgebieden maar is ook eigenaar van bezoekerscentra zoals bij Bourtange en de Punt van Reide. Daarnaast horen een drietal borgen tot het bezit van de Stichting: de Coendersborg bij Nuis, de Ennemaborg bij Midwolda en Iwema-steenhuis bij Niebert.

Het Groninger Landschap verlegt de aandacht de laatste jaren steeds meer naar onder andere cultureel erfgoed. 'Dat is ook mogelijk omdat onze organisatie steeds beter en professioneler georganiseerd is. Erfgoed en landschap zijn nauw verwant'.

De molens zullen toegankelijk worden gemaakt voor het publiek en ook wil het Groninger Landschap de betrokken vrijwilligers ondersteunen bij de communicatie en pr. 'Sterker nog: publiciteit rond de activiteiten van de molens moet via ons lopen'. Van der Zee vindt dat de cursus Gastheerschap van het Groninger Molenhuis daar goed bij aansluit. Het Groninger Landschap hecht eraan dat de molenaars goed worden opgeleid. 'We hebben daarom regelmatig contact met Leen Duijm, die zich bezighoudt met de opleiding tot vrijwillig molenaar en zelf geef ik nog, samen met Leen Duijm, Henk de Haan en Henk Doornbosch de pelcursus in molen Ceres in Spijk'.

Een belangrijk aandachtspunt wat de molens betreft, is dat ze in goede staat verkeren. 'Dat was bij de overdracht ook voorwaarde. Waar het kan zoeken we aansluiting bij bestaande projecten. De gemeente De Marne bijvoorbeeld ontwikkelt een masterplan voor Pieterburen, daarin wordt molen De Vier Winden meegenomen. Het is belangrijk dat onze bezittingen er goed uitzien, dat is ook in ons belang. We werken er aan dat de molens er in de komende jaren pico bello uitzien. Dat is ook belangrijk omdat we de molens opnemen in routes en wandelingen door het Groninger landschap en activiteiten die wij gaan ondernemen. De molens horen daar nadrukkelijk bij'.

De particulier

Otto Baldus is cardioloog en woonachtig in Keulen. In 1993 kocht hij de molen De Hoop in Garsthuizen en de naast de molen gelegen molenaarswoning. 'We hebben de molen gekocht omdat we gefascineerd waren door de prachtige inrichting en de inbedding van het complex in het landschap en vanwege de ruimte en de tuin die door onze kleinkinderen als paradijselijk wordt ervaren'. De Hoop werd in 1835 gebouwd en werd lang door de familie Nienhuis beheerd. De toestand van de molen ging achteruit op het moment dat de economische betekenis van molens verdween en de molenaarsfamilie uitstierf.

Molen en woonhuis werden in 1972 gerestaureerd door de Groninger professor Fries Robbe, die zijn bezit verkocht omdat hij een andere baan kreeg. De familie Baldus kocht de molen in 1993 van een Groningse tandarts. De familie is regelmatig in Garsthuizen. 'We komen tijdens vakanties of lange weekeinden, zo'n zeven keer per jaar'. Iedere zaterdag draait molenaar Wijchgel uit Middelstum en is de molen toegankelijk voor het publiek. Voor het onderhoud van de molen is Baldus zelf verantwoordelijk. 'De Rijksdienst geeft weliswaar een subsidie maar het lukt ons niet sponsoren te vinden – de Rabobank bijvoorbeeld verleent geen subsidie – zodat er sprake is van een behoorlijke financiële last'. In januari 1995 werd de molen getroffen door brand. 'De kap van de molen moest worden gesaneerd. Door de installatie van een kraag en van een regenpijp op de stelling is de molen nu gelukkig van binnen droog'. De heer Baldus heeft bij tijd en wijle contact met het Groninger Molenhuis. 'Gea Geertsema-ten Broek is zeer hulpvaardig maar tot nu toe hebben wij geen geld ter ondersteuning kunnen krijgen. We genieten van ons vakantieparadijsje en vinden het geweldig dat wij zo liefdevol door de dorpsgemeenschap, en in het bijzonder door onze naaste burens, zijn opgenomen'.

Het Waterschap

Groningen kent sinds een aantal jaren twee waterschappen: Waterschap Noorderzijlvest en Waterschap Hunze en Aa's, met het Eemskanaal als grens. Hunze en Aa's ontstond in 2000 uit een fusie van 200 kleine waterschappen.

Waterschappen hebben drie taken. Ze zorgen ervoor dat bewoners droge voeten houden door waterkering en beheer over zeedijken en kaden. Verder houden ze zich bezig met waterkwaliteit en -kwantiteit.

Grieto de Vries is nu nog werkzaam als hydrologisch medewerker maar gaat binnenkort aan de slag als analogisch beleidsmedewerker en zal zich als projectleider bezighouden met planvorming. 'Hunze en Aa's heeft drie poldermolens Weddermarke in Wedderbergen, De Witte Molen in Glimmen en De Biks in

Onnen. Dit is een erfenis uit het verleden, alle waterschappen hadden vroeger molens. De bemaling werd namelijk gedaan door poldermolens. De Witte Molen en De Biks hebben nog steeds een functie in de waterhuishouding, dat is ook een reden dat wij ze in eigendom hebben en daarnaast willen we ze om cultuurhistorische redenen behouden'. De molens, die inmiddels wel zijn uitgerust met een hulpmotor, draaien eens per week. 'Dat is ook functioneel want stilstand is achteruitgang'. Het onderhoud wordt door het Waterschap uit eigen middelen gefinancierd. 'Wel kunnen we een beroep doen op de BRIM-regeling maar voor ons geldt, net als voor gemeenten, een bijdrage van 30% van de kosten, terwijl bijvoorbeeld Molenstichtingen 60% vergoed krijgen. Het Waterschap ondersteunt de molens niet alleen financieel maar verleent ook bouwtechnische bijstand'.

Molens hebben een steeds groter aandeel op recreatief gebied. De drie poldermolens hebben dan ook een recreatieve functie dus ook de Weddermarke, de enige Waterschapsmolen, die geen actieve taak meer heeft. 'Wij vinden het belangrijk dat de molens zijn opengesteld voor het publiek'. Daarom zorgt het Waterschap er voor dat er goede contacten zijn tussen Waterschap en vrijwilligers en dat ook de onderlinge verhouding goed is. Daarnaast wordt er gewerkt aan een website voor molen Weddermarke en ook zijn er plannen websites te maken voor de andere twee molens. Tevens ontwikkelt het Waterschap allerlei activiteiten in het kader van het Jaar van de molens.

De Vries is positief over de samenwerking met Het Groninger Molenhuis. 'Goed en zinvol'.

De Molenstichting

De Provincie Groningen kent zes molenstichtingen die vier of meer molens bezitten. Eén daarvan is de Slochter Molenstichting. Enthousiast woordvoerder voor deze stichting is Lammert Groenewold, sinds 1981 gediplomeerd vrijwillig molenaar en vanaf 1997 secretaris van het bestuur van de stichting. 'Molens hebben me altijd geboeid, zeker toen ik wist dat voorouders van mij voor molens werkten. Ik ben eerst plaatjes van molens gaan verzamelen en na mijn diensttijd heb ik me als negentienjarige gemeld bij instructeur Bernard Dijk, die via zijn vrouw Rika Rienks familie van mij was. Ik zit nu dus al vijftienvintig jaar in het vak! Mijn eerste molen was de Krimstermolen, waar ik naast de onlangs overleden Jaap van Dijk, werkzaam was. Daarna, in 1982, kreeg ik mijn 'eigen' molen: Koningslaagte bij Zuidwolde. Het grappige is dat in het huisje naast de molen waar ik kwam te wonen, zowel mijn overgrootvader Jan Rienks, als mijn oudoom Hendrik Rienks molenaar zijn geweest. In mijn tijd heb ik er op aangedrongen dat er een nieuw wiekenkruis kwam. Dat lukte. In 1988 verkaste ik naar Froombosch. Ik ben

MOLEN DE GROOTE POLDER (SLOCHTEREN), LAMMERT GROENEWOLD

begonnen op de Entreprijs in Kolham en ben in 1996 gaan draaien op molen De Groote Polder in Slochteren, waar ik Cor Kosmeijer opvolgde. Door hem ben ik ook in het bestuur van de Slochter Molenstichting beland. Deze stichting is trouwens één van de oudste molenstichtingen van de provincie. Het werd al in 1967 opgericht toen Klaas van der Zwaag zijn molen Windlust te Overschild van de hand deed. De stichting organiseert regelmatig overleggen, zowel met de molenaars - we hebben er nu twaalf, waaronder ook een aantal jongere - als met het bestuur.

Een molenstichting heeft twee belangrijke taken: enerzijds zorgen voor bemensing van de molens, belangrijk want anders heb je met een dood monument te maken, anderzijds moeten we ons bezighouden met goed beheer zoals onderhoud, kennis van de regelgeving en contacten onderhouden met het Rijk, de provincie, de gemeente en de verschillende fondsen. Bovendien willen we goede relaties en contacten onderhouden met de media. Ik schrijf bijvoorbeeld regelmatig stukjes voor het Bokkeblad en in verband met de molen van Kolham vraagt het Dagblad van het Noorden ook regelmatig om informatie.

Het aanvragen van subsidies voor onze molens, bijvoorbeeld in het kader van de BRIM, is een taak die het bestuur op zich neemt. Naast de BRIM levert de

gemeente Slochteren trouwens een bijdrage aan de exploitatie-rekening en we kunnen ook rekenen op een jaarlijkse bijdrage van het Waterschap Hunze & Aa's omdat onze stichting drie poldermolens heeft. De molens hebben ook een educatieve functie. Ze zijn dan ook regelmatig open voor publiek en scholen zoals tijdens de Nationale Molendag en Open Monumentendag. Door de website, die binnenkort wordt geactualiseerd, en onze nieuwsbrief kunnen wij de mensen ook informeren. De Slochter Molenstichting heeft tot haar verrassing een aantal mensen kunnen interesseren voor de opleiding tot vrijwillig molenaar. Een tweetal open dagen leverde negen kandidaten op waarvan uiteindelijk acht de opleiding zijn gaan volgen. Nu hebben we een bezetting van twee molenaars per molen. Een mooi resultaat. Al met al ben ik wekelijks heel wat uurtjes zoet met de molens maar ik doe het nog altijd met veel plezier'.

BAKKER *de Rappe* *Schoenlapper*

A-Kerkhof 33
9712 BC Groningen
Telefoon: (050) 312 08 07

Provincialeweg 28
9774 PB Adorp
tel: 050-3061221
06-51856323
fax: 0598-450013
email: info@dunning-molenbouw.nl
internet: dunning-molenbouw.nl

VERSTOPPING?

ALARMTELEFOON!

050-5421890

24 UUR PER DAG

- Rioolontstoppen
- Aanleg en reparatie
- TV inspectie
- Gevelreiniging
- Impregneringen

PETER KUIL
REINIGINGS SERVICE

Groningen Delfzijl Hoogezand Veendam

Osloweg 126
9723 BX Groningen

Tel 050 542 18 90
Fax 050 542 37 78

Naar windmolen

Joerwert

Te Feerwerd voor:

- ✓ tarwemeel
- ✓ tarwebloem
- ✓ rijst
- ✓ gort
- ✓ pannenkoekmeel
- ✓ gemengd graan
- ✓ en andere molenproducten
- ✓ (ook voor zelfbakkers/sters)

Donderdag, vrijdag en zaterdag geopend van
13.30 - 17.30 uur

Molenaar Rolf Wassens

☎ (0594) 62 15 45 / 62 19 45

Henny Hofman, kleindochter van de hoofdpersoon Roelf van der Heide schreef in 1951, toen ze zelf 16 was, een opstel naar aanleiding van een verhaal dat haar moeder haar meerdere keren vertelde.

Kattenkwaad

Als ik van Noorderhoogebrug naar Zuidwolde ga, kom ik voorbij 't Witte Lam. Dan schiet me iedere keer een verhaal over mijn opa in gedachten. De geschiedenis speelt zich zo'n 70 jaar geleden af (1883), toen de leerplichtwet nog niet van kracht was.

Mijn grootouders woonden in Noorderhoogebrug en mijn opa ging naar school in Zuidwolde. Het is nogal een tamelijk eind naar Zuidwolde en dan werd er soms allerlei ondeugd uitgevoerd. Dat was ook een keer het geval op een zonnige zomerdag. Het was de tijd van eieren zoeken en nestjes uithalen. Mijn grootvader was toen ongeveer 10 jaar en ging met een paar vriendjes naar school. Toen ze bij het molentje kwamen, wist een van hen te vertellen dat er een heleboel nestjes in zaten.

Nu waren de jongens ineens in vuur en vlam en zo werd er besloten eens een kijkje te gaan nemen in de molen. Zo liepen ze dan samen een weiland door en klommen over een hek om bij de molen te komen. Ze trokken aan de deur en probeerden hem open te krijgen. Ten slotte lukte het en gingen de jongens naar binnen. Ze trokken de deur achter zich dicht.

Nu konden ze op zoek naar nestjes. Ze klommen omhoog de molen in en vernielden verschillende nestjes in hun ijver de eieren mee te nemen. Maar zoals iedereen wel weet, op de zonde volgt straf - en dus kregen ze hun loon nog wel. Dit bemerkten ze al spoedig, want toen ze beneden kwamen wilde de deur niet meer open. De deur kon alleen van buiten af geopend worden - ze zaten gevangen. Toen was Leiden in last. De jongens riepen en schreeuwden natuurlijk, maar niemand hoorde hen. Ze zaten de hele dag gevangen en werden steeds banger. Ze dachten dat ze ook de nacht wel in de molen zouden moeten doorbrengen en het begon daar ook wel naar uit te zien.

De boer echter, die het opzicht had over de molen, ging 's avonds nog eens naar zijn koeien kijken en in de avondlijke stilte hoorde hij lawaai en schreeuwen vanuit de molen. Toen vermoedde hij iets en hij ging

er op af. Bij de molen gekomen, maakte hij allereerst het deurtje los en zette het vast, zodat het niet weer dicht kon waaien. Hij ging naar binnen, gaf de jongens stuk voor stuk een flink pak slaag en stuurde ze vervolgens naar huis.

Maar hiermee waren ze er nog niet. Thuis kregen ze eerst weer op hun kop omdat ze zo laat terug kwamen en ze moesten ook vertellen waar ze geweest waren. Toen hun ouders het verhaal gehoord hadden, waren ze natuurlijk verschrikkelijk boos. De volgende dag op school kregen ze ook nog straf van de meester omdat hij het verhaal al gehoord had. Hij vond het alles behalve fraai.

Na ongeveer een week kregen ze het hoofd van de molenpolder nog thuis. Ze hadden, toen ze de deur niet open konden krijgen, flink wat riet van het molendek vernield om er weer uit te kunnen komen. Het riet was echter te sterk en te dik om zich te kunnen bevrijden. Ze moesten de schade vergoeden en kregen nog eens een flinke waarschuwing.

Of het geholpen heeft, weet ik niet maar heel veel beter zal het wel niet zijn geworden! Mijn opa vertelde nog wel meer van zijn latere belevenissen - niet te best allemaal.

Bewijs te meer dat de jeugd vroeger niet veel beter was dan nu, al beweren oudere mensen vaak 'in mijn jeugd was dit heel anders'.

MOLEN 'T WITTE LAM (ZUIDWOLDE)

GILDENIEUWS

Instructie pellen in Spijk op de molen Ceres

Op zaterdag 14 april en zaterdag 17 november kunt u in Spijk kennis maken met de praktijk van het pellen.

Programma

- 09:00 uur Ontvangst in café Carillon
- 09:30 uur Inleiding pellen. De onderwerpen zijn:
- Gort in de nederlandse maaltijd
 - Pelindustrie in Groningen
 - Afbeelding pelproces en begrippen zoals pelstenen, wanmolen, schootemmer enz.
 - Rondleiding door de molen met geopende dustgroep.
- 10:00 uur Koffie/ thee
- Uitleg over zandstenen
- 11:00 uur Uitleg van het pelproces op de molen met de molenaars en instructeur
- 12:00 uur Pauze en lunch
- 12:45 uur Verdeling in drie groepen om te pellen samen met de molenaars, blikslaan en een vragenblad invullen
- 15:00 uur Stilzetten van de molen.
- Koffie en thee, tevens bespreken van de vragen en evaluatie
- 15:25 uur Uitreiking van een certificaat van deelname
- 15:30 uur Einde

De kosten zijn 7,50 p.p. Voor koffie en thee wordt gezorgd. De lunch wordt u aangeboden door het bestuur van het Gilde van Vrijwillige Molenaars, afdeling Groningen.

U kunt zich opgeven bij de secretaris:

J. E. J. Sterenberg (050 3014039);

asterenberg@hotmail.com of bij L.H.Duijm (050 5344883);

l.h.duijm@planet.nl

U kunt zich ook opgeven via Het Groninger Molenhuis (050 3121694); molens@museumhuisgroningen.nl

DETAIL VAN EEN PELSTEEN: WAAIKERF MET ZOGIJZER.
INGEMETSELD IN HET KANTOOR VAN GORTFABRIKANT
OFFRINGA. FOTO: D. V.D. ZEE, GRONINGEN

IN MEMORIAM

Helaas heeft de Groninger molenwereld in het afgelopen kwartaal afscheid moeten nemen van twee molenvrienden die voluit hebben deelgenomen aan respectievelijk de Vereniging van Vrienden van de Groninger Molens en de Stichting De Groninger Molen. Beiden hebben ze op hun eigen wijze een zeer grote bijdrage geleverd aan de levenskracht van de voorlopers van Het Groninger Molenhuis.

Afscheid van mevrouw Dijk

† 21 november 2006

Familie vrienden en bekenden van mevrouw Dijk. Wanneer je in je laatste levensjaren nog moet verhuizen zal dat onbegrip, verdriet en liever niet willen met zich mee brengen, zo ook bij mevrouw Dijk. Haar levensgezel was er immers niet meer, haar Bernhard. Nooit meer samen praten, niet meer kabbelen, niet meer met de auto weg, ze miste het zo, dat was met geen pen te beschrijven.

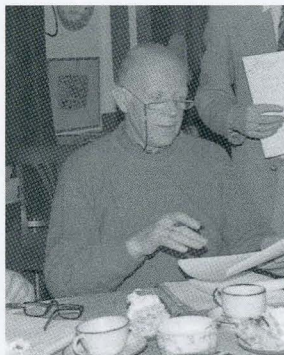
Als iemand anders haar meenam, bracht het haar geen vreugde, zo gingen vriendschappen verloren, die haar anders toch zo dierbaar waren. Zo was haar karakter; ze kon er weinig aan doen, maar toch genoot ze van géén ruzie meer met iemand te hebben.

Zo ook eens verschilde ik sterk van mening met Bernhard Dijk, en dat zat hem niet lekker. Toegeven dat nooit, maar mevrouw Dijk was het met hem eens er moest recht gedaan worden ook kwam het hun niet toe.

Toch ben ik naar ze toe gegaan. Ik trof Bernhard in de molen. Bij het begraven van de strijdbijl kwamen de tranen bij Bernhard, samen liepen we het straatje af naar het molenaarshuisje, ik moest mee naar binnen voor de koffie. Ook bij mevrouw Dijk viel het masker af, ze lachte en langzaam kwam het gesprek op gang, een diepe zucht van opluchting was hoorbaar. Waar ging dat meningsverschil nog maar over Bernhard? "Nait weer over begonnen Riek".

Met blosjes op de wangen namen Bernhard en Riek afscheid, het was goed. Ze brachten me naar de auto, ik zat er al in en zei: "Dag schatten".

Beste mensen, laten we met mildheid terugdenken aan twee mensen die goed bij elkaar pasten.

Langzaam doofde het licht en verstomden de kwinkslagen.

Op 28 januari 2007 kwam het bericht dat **Jaap van Dijk** is overleden.

Jaap was tijdens zijn leven een enthousiaste molenman. Als vrijwillig molenaar was hij actief op de Krimstermolen en als bestuurder heeft hij aan de wieg gestaan van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens en de Stichting Groninger Molenvrienden. Hij was één van de oprichters van de Stichting De Groninger Molen in 1986. Als penningmeester had hij zijn financiële zaakjes altijd goed op orde!

De laatste jaren ging zijn gezondheid gestaag achteruit. Jaap is 82 jaar geworden.

De Krimstermolen staat in de rouw.

Het Groninger Molenhuis

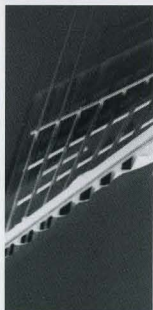

OBM SPECIAAL VOOR MOLENAARS:

meer dan Brandverzekeringen alleen

- ✓ Alle verzekeringen.
- ✓ Opgericht door molenaars.
- ✓ Werkzaam in uw vakgebied.
- ✓ Kennis en ervaring.
- ✓ Maatwerk.
- ✓ Eén aanspreekpunt.

De Onderlinge Brandwaarborg Maatschappij Speciaal voor Molenaars is een verzekeringsmaatschappij die in 1873 is opgericht voor en door molenaars. Daarmee zijn we een van de oudste brandverzekeringsmaatschappijen in Nederland die in uw vakgebied werkzaam is.

Heden ten dage is de OBM Speciaal voor Molenaars een moderne maatschappij, die zich hoofdzakelijk toelegt op het veevoederbedrijf. Met alle kennis en ervaring in huis, ook waar het om andere verzekeringen gaat. Denkt u bijvoorbeeld eens aan complexe zaken als employée benefits, belangrijk voor werknemer én werkgever. De OBM Speciaal voor Molenaars weet er alles van. Maatwerk onder één dak.

Bel ons voor een vrijblijvende afspraak. We weten exact waar u over praat.

Assurantiekantoor van 1887, H.M. Scheeffier, Singel 19, 7411 HV Deventer.
e-mail: info@scheeffier.nl, telefoon: 0570-612353, fax: 0570-611529

voor jezelf & om te geven

Kijk op
www.kleineuil.nl
voor mooie boeken
uit het Noorden

proza & poëzie
Nederlands & streektaal
lees- & kijkboeken

**Uitgeverij
kleine Uil**

www.kleineuil.nl

Postbus 72
5420 AB Gemert
tel 0492-364292
www.protekta.nl

Protekta
Conserduc-Renofors

MET DIVERSE VESTIGINGEN IS PROTEKTA ACTIEF IN ALLE DELEN VAN NEDERLAND

Vanaf 1950 landelijk gespecialiseerd in:

Houtrestauratie

Herstel van door houtrot aangetaste balkeinden etc.
op basis van de Bêta®-methode met toepassing
van kunstharsen.

Houtconservering

Bestrijding van houtworm, boktor en knaag-
kever. Behandelingen tegen zwam in hout en
muurwerk. Leverancier van producten.

Protekta is ook gespecialiseerd in:

- duivenwering
- optrekkend vocht
- plaagdierbestrijding

Mulder Pot - Kropswolde

KORENMOLEN **De Hoop**

Woldweg 70, Kropswolde.

Voor de zelfbakkers(sters):

- volkorenmeel
- tarwemeel
- viergranenmeel
- pannenkoekmeel
- boekweitmeel

Openingstijden:

woe. t/m zat. 10.00-17.00 uur

Molenaar J.J. Pot

Telefoon (0598) 39 49 53

AGENDA

- t/m 28 mei Tentoonstelling 'Meesters en Molens, van Rembrandt tot Mondriaan'
Noordbrabants Museum, 's-Hertogenbosch
In het Drenths Museum te Assen: 16 september - 9 december 2007
- 2 - 3 april Molen Dijkstra (Winschoten):
vertelvoorstelling De Meester van de Zwarte Molen
- 7 april Ledenvergadering Gilde van Vrijwillige Molenaars (Arnhem)
- 14 april Instructie Pellen op de molen Ceres (zie de rubriek Gildenieuws)
- 21 april Excursie Molenwerkgroep Oost-Groningen
- 7 mei Veldkamp's Meul'n (Bellingwolde):
vertelvoorstelling De Meester van de Zwarte Molen
- 8 - 9 mei De Korenbloem (Vriescheloo):
vertelvoorstelling De Meester van de Zwarte Molen
- 12 mei Nationale Molen- en Gemalendag
- 12/13, 19/20, 26/27 mei Tentoonstelling beeldend kunstenaars in De Ster (Winsum)
- 28 mei *Blazen voor de molen*: fanfares en harmonieën spelen bij molens
- 28 mei Deutscher Mühlentag
- 7 juni Grote Geert (Kantens)
expositie molenfoto's uit het Groninger Molenarchief
- 8 juni De Ster (Winsum):
vertelvoorstelling De Meester van de Zwarte Molen
- 9 - 10 juni Vrijwilligersavond als start van het Groninger Molenweekend
- 30 juni Groninger Molenweekend. Thema 'Koren op de molen'
Veldkamp's Meul'n (Bellingwolde): De Meester van de Zwarte Molen
Molenvriendenfietstocht rond het Zuidlaardermeer

MOLENOPENSTELLINGEN

- Bellingwedde, *ALLE MOLENS*: 2 juni
- Bourtange, *Vestingmolen*: 19 mei (open dag)
- Delfzijl, *Adam*: iedere zaterdag 14:00-17:00
- Eenrum, *De Lelie*: 17 mei (open dag, Hemelvaart)
- Farmsum, *De Aeolus*: iedere dinsdag- en donderdagmiddag
met uitzondering van de schoolvakanties
- Finsterwolde, *Ganzedijk*: zondag 20 mei
- Garsthuizen, *De Hoop*: iedere zaterdagmiddag
en incidenteel op zondag: (0595) 552223
- Leegkerk, *De Jonge Held*: iedere tweede za. en zo. van de maand,
of na afspraak (0594) 549709
- Niebert, *De zeskant*: iedere zaterdag 13:30-17:00,
of na afspraak (0594) 549989
- Nieuw Scheemda, *Westerse Molen*: zondag 6 mei, open dag
- Noordbroek, *Noordstar*: 17 mei (open dag, Hemelvaart)
- Noordbroeksterhamrik, *Noordermolen*: 23 juni (open dag)
- Noorhorn, *De Fortuin*: iedere zaterdag 13:00-16:00
06-51539129 of 0592-853017
- Noorderhoogebrug, *Wilhelmina*: iedere zaterdag van 10:00 - 17:00
- Oude Pekela, *De Onrust*: iedere zaterdag 9:00-12:00, 26 mei (open dag)
- Ten Boer, *Bovenrijge*: iedere zaterdag 9:00-12:00
- Ten Boer, *Widde Meuln*: iedere woensdag en zaterdag (13:00-17:00)
- Uithuizen, *De Liefde*: iedere woensdag (10:00-16:00)
en zaterdag (13:00-16:00), 16 juni (open dag)
- Uithuizermeden, *Goliath*: iedere zaterdag en zondag 13:30-17:00
- Vriescheloo, *De Korenbloem*: iedere zaterdag en zondag 10:00-16:00
- Winsum, *De Ster*: iedere zaterdag 13:00-16:30 (doorgaans);
1x per maand vrijdagavond tot 21:30
- Winschoten, *DRIE MOLENS*: 5 mei (open dag)
- Zandweer, *Windlust*: iedere donderdag 13:00-17:00

De molens in
Bellingwedde zijn:
Veldkamp's Meuln
in Bellingwolde,
Niemans Meuln
in Veerleveen,
De Korenbloem
in Vriescheloo,
poldermolen Weddermarke
te Wedderbergen en de
spinnenkop te Wedderveer

**Nationale
Molen- en
Gemalendag**
Zaterdag 12 mei 2007

www.molens.nl
www.gemalen.nl

Meesterverteller Erik van Dort voor de Widde Meuln en houtzaagmolen Bovenrijge in Ten Boer.

In dit Jaar van de Molens 2007 zal Erik de vertelvoorstelling **De Meester van de Zwarte Molen** op verschillende molens in het hele land opvoeren, onder andere op 16 mei bij de Widde Meuln. Er is een versie voor basisschoolkinderen en voor volwassenen. De speellijst en andere informatie kunt u vinden op www.vertellus.nl